

Luovan tuhon taloustiede – kultakaivos osaavalle talouskasvun lähteiden louhijalle

Mika Maliranta

Ufuk Akcigit ja John Van Reenen (toim.), alkusanat Emmanuel Macron
The Economics of Creative Destruction: New Research on Themes from Aghion and Howitt
Harvard University Press, 2023, 784 sivua.

Malli täytyy tehdä niin yksinkertaiseksi kuin mahdollista -- mutta ei yhtään sen yksinkertaisemmaksi. Uusklassisen taloustieteen kasvuteoriassa tuo fyysikoille suositellun ohjeen alkuosa on otettu todella tosissaan: kilpailu oletetaan täydelliseksi, voitot olemattomaksi, yritykset keskenään samanlaisiksi ja teknologisen kehityksen tulevan pyytämättä ja ilmaiseksi, kuin mannana taivaalta (Balk, 2010).

Ohjeen jälkiosa on mietityttänyt monia talouskasvun perimmäisistä tekijöistä kiinnostuneita tutkijoita jo vuosikymmenien ajan. Ehkä talouskasvun tarkasteluun ei tarvita yhtä monimutkaisia malleja kuin universumin alkuräjähdyksen jälkeisen kehityksen analysointiin, mutta aikaisempaa monipuolisemmille malleille on ollut tarvetta. Tarvitaan tarkastelukehikko, joka ottaa huomioon sen, että sellaiset asiat kuten yrittäjäyys, yrityksen innovaatiotoiminta ja yritysten välinen kilpailu ovat tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa kansantalouden pitkän aikavälin kasvuun.

Joseph Schumpeter (1934, 1942) kiinnitti edellä mainittuihin asioihin huomiota jo kauan sitten. Sittemmin toimialatutkimuksen teoreettiset tarkastelut ja yritysaineistoilla tehdyt monet empiiriset havainnot ovat vahvistaneet sen, että monipuolisemmille työkaluille on tarvetta. Malleihin tarvitaan melko lailla formaalisuutta, jotta varmistetaan mallin sisäinen johdonmukaisuus. Ja lisäksi johtopäätösten luotettavuuden tueksi tarvitaan mallin empiiristä testattavuutta. Siihen alkoi tarjoutua 1990-luvulla uusia mahdollisuuksia, kun tilastovirastojen yritysaineistot alkoivat avautua tutkijoiden käyttöön (Aghion ja Howitt 1996).

Tärkeä virstanpylväs tässä talouskasvun tutkimuksen pitkässä, mutta koko ajan eteenpäin menneessä juoksussa, oli Philippe Aghionin ja Peter Howittin artikkeli *A Model of Growth Through Creative Destruction*, joka julkaistiin *Econometrica*-aikakauskirjassa vuonna 1992. Aghionin ja Howittin mallin keskeinen havainto on jatkuvan uudistumisen tärkeys eli se, että

FT Mika Maliranta (mika.maliranta@labore.fi) on Laboren johtaja ja Jyväskylän yliopiston professori.

innovaatiot voivat tukea pitkän aikavälin talouskasvua, vaikka ne tuhoaisivatkin olemassa olevia työpaikkoja. Tämä johtuu siitä, että innovaatiot myös luovat uusia työpaikkoja ja toimialoja ja johtavat siten tuottavuuden kasvuun. Malli osoittaa myös, että talouskasvun nopeus riippuu useista tekijöistä, kuten mm. siitä, kuinka vahvat kannustimet yrityksillä on investoida tutkimus- ja kehitystoimintaan.

Talouden kasvututkimuksen paradigman kolmea vuosikymmentä on juhlistettu peräti kahdella laajalla teoksella. Niistä ensimmäinen oli vuonna 2021 ilmestynyt kirja *The Power of Creative Destruction: Economic Upheaval and the Wealth of Nations*, jossa kirjoittajina olivat Aghionin lisäksi Céline Antonin ja Simon Bunel (Aghion, Antonin ja Bunel 2021). Pituutta teoksessa oli n. 400 sivua. Se oli yhtenäinen, suuren yleisen ymmärrettävissä oleva yleisesitys modernista talouden kasvun tutkimuksesta, jonka teoreettisena perustuksena on innovaatioperusteinen ”luovan tuhon” kasvuteoria. Maliranta (2021) kuvaa tätä kirjaa tarkemmin.

The Economics of Creative Destruction: New Research on Themes from Aghion and Howitt on professori Ufuk Akcigitin (Chicagon yliopisto) ja professori John Van Reenenin (LSE ja MIT) toimittama teosjätkäle, joka ilmestyi tänä vuonna. Sivuja on lähes 800. Alkusanat on kirjoittanut Ranskan presidentti Emmanuel Macron. Kirjan toimittajat ovat talouden kasvututkimuksen ehdottomia huippuja.¹ Se osaltaan selittää heidän kirjoittamansa johdantotekstin erinomaisuutta: se on kattava, tasapainoinen ja yleistajuinen schumpeteriläisen kasvuteorian ja modernin talouden kasvututkimuksen esittely.

Kirjoittajien lukumäärä on kaikkiaan yli 50. He kaikki ovat alojensa erityisasiantuntijoita, jotka ovat usein omilla tutkimuksillaan edistäneet talouskasvun tutkimusta. Kuten teoksen kirjoittajalistan luettua voi ounastella, teoksessa luodataan kattavasti ja perinpohjaisesti innovaatioiden syitä, esteitä, piirteitä ja seurauksia. Käsiteltävänä on kilpailu, tuottavuus, talouskasvu, kasvun aallot, kansainvälinen kauppa, yritysdynamiikka, rahoitusmarkkinoiden toiminta, eriarvoisuus, työmarkkinoiden toiminta, ilmastonmuutos, vihreä siirtymä, talouden kehitysvaiheet ja talouspolitiikka, yritysten lobbamistoiminta, määräävän markkina-aseman käyttö, verotus ja tiede. Kaikissa tarkasteluissa on selkeä linkki luovan tuhon kasvuteoriaan.

Yksi kirjan monista mielenkiintoisista luvuista käsittelee innovaatioiden, eriarvoisuuden ja luovan tuhon välisiä kytköksiä. Sen on kirjoittanut Otto Toivanen yhdessä Richard Blundellin ja Xavier Jaravelin kanssa. Innovaatiotoiminnan edistäminen voi johtaa eriarvoisuuden kasvuun erilaisten mekanismien välityksellä, ennen kaikkea tulojakauman yläpäässä (Aghion, Akcigit, Bergeaud, Blundell ja Hémous 2019). Koska innovaatiotoiminta vahvistaa talouskasvua, tätä voi olla järkevää sietää – mutta korkeintaan siihen rajaan saakka, kun eriarvoisuuden kasvu alkaa vähentää innovaatioita. Se raja on ylitetty viimeistään silloin, kun eriarvoisuudesta on muodostunut merkittävä markkinoille tulon este, siis silloin, kun eriarvoisuus alkaa haitata luovaa tuhoa. Tämä on riskinä erityisesti siksi, että vaurauden keskittyminen voi lisätä taloudellisen vallan lisäksi myös markkinoilla jo toimivien poliittista vaikutusvaltaa.

Blundell, Jaravel ja Toivanen korostavat kirjoituksessaan myös sitä, että perinteisen innovaatiopolitiikan rinnalla on tärkeä tarkastella myös koulutuspolitiikkaa ja kilpailupolitiikkaa:

¹ John Van Reenenille myönnettiin Yrjö Jabnsson palkinto vuonna 2009.

Koulutuspolitiikalla, varsinkin niin sanottuihin STEM-tutkintoihin panostamalla, voidaan edistää innovaatioita. Tästä annetaan vakuuttavaa suomalaisiin aineistoihin perustuvaa empiiristä näyttöä (Toivanen ja Väänänen 2016). Onnistuneella koulutuspolitiikalla voidaan edistää sosiaalista liikkuvuutta ja mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumista. Tällä tavalla voidaan valjastaa tehokkaammin kansakunnan parhaat tytöt ja pojat ja naiset ja miehet keksijöiksi ja innovaattoreiksi ja talouden kasvun luojiksi, ja samaan aikaan myös hillittää eriarvoisuuden kasvua. Sittemmin on saatu näyttöä myös siitä, että vanhempien mahdollisuudet kouluttautua vaikuttaa heidän lastensa todennäköisyyteen päätyä keksijöiksi (Aghion, Akcigit, Hyytinen ja Toivanen 2023). Myös kilpailupolitiikka on samalla tavalla myönteisesti kaksivaikutteinen väline: sen avulla voidaan useissa tilanteissa lisätä yritysten innovaatiota sekä samalla vähentää eriarvoisuutta kansalaisten välillä.

Teos on todellinen kultakaivos sekä niille talouspolitiikan päätöksentekijöille että politiikkapäätöksien valmistelijoille, jotka ovat kiinnostuneista siitä, miten talouskasvua voidaan edistää innovaatiopolitiikalla, yrittäjyyspolitiikalla tai kilpailupolitiikalla, ja millaisia sudenkuoppia näihin voi liittyä. Vastauksia noihin kysymyksiin on turha hakea niistä liian yksinkertaisista malleista, joissa teknologia tulee annettuna, yritykset ovat keskenään samanlaisia ja kilpailu on täydellistä.

Teos on kuitenkin monin osin teknisesti sen verran vaativa, että sen kultakimpaleiden louhimiseen tai edes hippujen noukkimiseen tarvitaan aika paljon taloustieteen välineiden sekä käsitteiden hallintaa tukevia opintoja. Onneksi monet talouspolitiikan päättäjät tai ainakin heidän avustajansa ovat opiskelleet taloustiedettä.

Ei ole kuitenkaan aivan selvää, kuinka vanhan perustan maisteritason taloustieteen opinnot tarjoavat tämän teoksen joidenkin osioiden lukemiselle ja ymmärtämiselle. Tämän vuoksi tein pienen laadullisen haastattelututkimuksen. Haastateltavana oli äskettäin hyvin arvosanoin maisteriopinnot (tutkijalinja) sekä tutkijakoulutuksen suorittaneita. Neoklassisen kasvuteorian mukainen kasvulaskenta tunnettiin sekä se, miten neoklassisessa mallissa analysoidaan formaalisti maiden tulotasojen konvergoituminen automaattisesti kohti tasapainoa. Sen sijaan se, mitä nykyaikainen teoreettinen ja empiirinen talouden kasvututkimus sanoo yritysten innovaatioihin vaikuttavista tekijöistä tai esimerkiksi kilpailun ja innovoinnin välisestä yhteydestä, tunnettiin huonommin.

Innovaatioperusteisen kasvuteorian formaali malli ei ole ehkä yhtä yksinkertainen kuin se, jonka monet tuntevat korkeakouluopintojensa ajalta. Mutta mutkikkaampi malli tarjoaa ajanmukaisen analyysikehikon esimerkiksi sen arvioimiseen, miten ylimmät rajaveroasteet saattavat vaikuttaa työllisyyden lisäksi myös innovaatioihin, ja tätä kautta talouden pitkän aikavälin kasvuun. Tai, miksi joissakin tilanteissa yritystuet ovat perusteltuja ja toisissa tilanteissa ei. Tai miksi nuoret yritykset tuottavat enemmän radikaaleja ja vanhemmat yritykset inkrementaalisia innovaatioita. Tai miksi on mahdollista, että joku politiikkatoimi lisää tuottavuutta yritystasolla, mutta silti hidastaa tuottavuuden kasvua kansantalouden tasolla. Tai miksi joissakin tilanteissa kilpailun kiristyminen lisää innovaatioita, mutta toisissa tilanteissa vähentää innovaatioita. Tai miksi korkeakoulutettujen optimaalinen määrä kasvaa kansakunnan vaurastuessa. Nämä olivat vain poimintoja siitä pitkästä kysymysten listasta, joiden tarkasteluun luovan tuhon malli on erittäin hedelmällinen.

Kaiken kaikkiaan Akcigitin ja Van Reenenin toimittama teos luovan tuhon taloustieteestä on arvokas lähde teos kaikille niille, jotka ovat kiinnostuneita modernista talouden kasvututkimuksesta. Uskallan esittää ajatuksen, että tätä kiinnostusta soisi olevan enemmän niin suomalaisissa yliopistoissa kuin esimerkiksi talouspolitiikan valmistelussa. □

Kirjallisuus

- Aghion, P., Akcigit, U., Bergeaud, A., Blundell, R. ja Hémous, D. (2019), "Innovation and top income inequality", *The Review of Economic Studies*, 86(1): 1–45.
- Aghion, P., Akcigit, U., Hyytinen, A. ja Toivanen, O. (2023), "Parental education and invention: The Finnish enigma", *International Economic Review* 64(2): 453–490
- Aghion, P., Antonin, C. ja Bunel, S. (2021), *The Power of Creative Destruction*, Harvard University Press.
- Aghion, P. ja Howitt, P. (1996), "The Observational implications of Schumpeterian growth theory", teoksessa Durlauf, S. ja Raj, B. (toim.), *Long-Run Economic Growth*, Physica-Verlag HD: 13–25.
- Balk, B. M. (2010), "Measuring productivity change without neoclassical assumptions: A Conceptual analysis", teoksessa Diewert, W.E., Fixler, D., Fox, K.J. ja Nakamura, A.O. (toim.), *Price and Productivity Measurement: Volume 6 -- Index Number Theory*, Trafford Press: 133–154.
- Maliranta, M. (2021), "Luova tuho' talouskasvussa sekä talouskasvun tutkimuksessa ja opetuksessa", *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 117(3): 472–476.
- Schumpeter, J. (1942), *Capitalism, Socialism and Democracy*, Harper Torchbooks.
- Schumpeter, J. A. (1934), *The Theory of Economic Development*, Harvard University Press.
- Toivanen, O. ja Väänänen, L. (2016), "Education and invention", *The Review of Economics and Statistics*, 98(2): 382–396.